

بررسی حکم فقهی خروج زن از منزل در تعامل با حقوق همسر

استاد راهنما: سرکار خانم کبیر

پژوهشگر: فهیمه موذن

بسم الله الرحمن الرحيم

یکی از حقوق زوج در مسائل زناشویی، اذن خروج زن از منزل است. در این زمینه اختلافاتی وجود دارد و فقها فتاوی متفاوتی را ارائه داده‌اند.

این تحقیق با گردآوری داده‌ها و به روش کتابخانه‌ای جمع‌آوری شده است.

برخی فقها خروج زن از منزل بدون اذن شوهر را مطلقاً نهی کرده‌اند و جز در موارد واجب، آن را جایز نمی‌دانند. اما برخی از فقها موضوع نشوز و استمتاع را مطرح می‌کنند و خروج زن از منزل را بدون اجازه شوهر، مقید به این موارد می‌دانند.

برای عدم جواز حکم خروج زن از منزل بدون اذن همسر، ادله بسیاری از آیات و روایات عنوان شده است که فقها به آن استناد نموده‌اند و ما در این پژوهش، به برخی از این ادله اشکالاتی وارد نموده‌ایم.

کلید واژه: اذن زوج، خروج از منزل، نشوز، تمکین

ازدواج، پیوند مقدسی است که به صورت یک توافق مابین دو طرف شکل می‌گیرد. بدیهی است که در هر توافق طرفینی، حقوق و تکالیفی مطرح می‌گردد که طرفین، ملتزم به رعایت آن هستند. یکی از حقوقی که در ضمن ازدواج به مرد تعلق می‌گیرد، اجازه خروج زن از منزل می‌باشد. حال سوال اینجاست که حدود این اختیار برای مرد در شرع مقدس تا چه اندازه منظور شده است.

در آیات و روایات، موارد بسیاری به این امر اشاره دارد که فقهای بزرگوار ما بر اساس آن، فتوی ارائه داده‌اند. بر این اساس، پژوهش‌هایی مبنی بر این موضوع به هدف بررسی این مساله و حدود آن صورت گرفته است که از جوانب مختلف این حکم را بررسی نموده‌اند.

از جمله آن‌ها می‌توان به مقاله‌ای با عنوان «بررسی فقهی مساله خروج زن از منزل بدون اذن شوهر» از سیدمهدی احمدی و سیدعلی سلیمی (۱۳۸۹) اشاره نمود که پژوهشگر در ضمن آن، در صدد اثبات این حق برای شوهر می‌باشد و در نهایت خروج زن از منزل را رها کردن تعهد و التزام زناشویی معنا نموده است. حال آنکه این تفسیر بر مبنای ادله شرعی ارائه نشده است.

همچنین در مقاله‌ای با عنوان «مطالعه تطبیقی محدوده استیذان زوجه برای خروج از منزل در فقه فریقین» از محمدمهدی احمدی (۱۳۹۴) این مساله از دیدگاه فقهای شیعه و سنی بررسی شده است و در نتیجه پژوهشگر، قول به استیذان مطلق را قوی‌تر اعلام می‌کند.

در این پژوهش، این موضوع از دیدگاه فقهای امامیه بررسی و ادله قائلین به هرکدام از نظرات مطرح شده است. از آنجایی که این مساله در مواردی باعث بروز مشکلات و سوء استفاده‌هایی در میان زوجین می‌گردد، ضروری است که به بررسی جوانب آن پرداخته شود تا راه منفعت‌طلبی و سودجویی به اسم دین، بسته شود.

لذا در این مقاله تلاش بر این است که جوانب این حکم بررسی شود و ادله موجود مطرح گردد تا حدود این حق مشخص گردد.

در اینجا این سوالات مطرح می‌شود که اولاً اقوال مختلف در این مساله چگونه است و ثانياً هر کدام از فقها بر مبنای کدام ادله فتوی داده‌اند و در نهایت، دورنمای کلی فقه امامیه در باب اذن شوهر برای خروج زن از منزل چگونه است.

بهترین شما، خوش برخوردترین شما با زنان است و من در مورد همسرانم از همه شما برترم.

قال رسول الله صلى الله عليه و آله: «أوصاني جبرئيل بالمرأة حتى ظننت أنه لا ينبغي طلاقها إلا من فاحشة مبينة»
(حر عاملی، ۱۴۰۹، ج ۲۰، ص ۱۷۰)

جبرئیل امین در مورد زن طوری به من سفارش و توصیه می نمود که گمان کردم طلاق دادن غیر از موارد فحشا روا نیست.

بنابراین احادیث در مسأله اذن زوج برای خروج از منزل، متضاد و دلالت آن هم صریح است، به طوری که حمل بر کراهت نمی شود. ولی این سؤال پیش می آید که آیا باید به اطلاق این احادیث عمل کنیم یا این احادیث در مورد جایی است که نشوز یا فتنه و فساد لازم بیاید یا این که بگوییم این روایات برای زنان صدر اسلام است که به زمان جاهلیت نزدیک و جدید الاسلام بودند. بنابراین بعضی از رسوم جاهلیت در میان آنها بود و برای کنترل آنها در روایات چنین فرموده اند. که اگر چنین بگوییم اصل مسأله متزلزل شده و لوازم آن مثل نشوز و فتنه و فساد حرام می شود و شاهد این مسأله این است که غالب روایات لعن و نهی از زمان پیامبر صلی الله علیه و آله است. (مکارم، ۱۴۲۴، ج ۶، ص ۱۲۲)

به عنوان مثال در مورد نهی از ازدواج با اماء روایات متعددی داریم و دلیل آن این است که در آن زمان اماء به سادگی روابط نامشروع برقرار می کردند و حتی برخی اماء خود را به این اعمال وادار می کردند و پول می گرفتند، که قرآن از آن نهی می کند. پس این نهی ها به خاطر این است که در آن زمان این عمل به جهت جدید الاسلام بودن مبتلا به بوده و به همین جهت روایات متعدد از آن نهی کرده است. (مکارم، ۱۴۲۴، ج ۶، ص ۱۲۲)

۵. جمع بندی و نتیجه گیری

نتیجه بحث این است که تمام فقها بر وجود حق اذن خروج زن از منزل برای زوج اتفاق نظر دارند و زن را ملزم به رعایت این حق می دانند. به علاوه اینکه در تنافی این حق با امور واجب، امر واجب مقدم است و اذن همسر

جایگاهی نخواهد داشت. اما برخی از فقها، خروج بدون اذن زوج را در صورتی غیر مجاز می‌دانند که نشوز محسوب شود و یا با حق استمتاع زوج، منافات داشته باشد. بنابراین خروج ناشی از عصیان و نشوز قطعا حرام است.

منابع:

قرآن کریم

۱. ابن منظور، جمال الدین ابوالفضل محمد بن مکرم؛ لسان العرب، دار الفکر للطباعة و النشر و التوزیع دار صادر، چاپ سوم، بیروت، ۱۴۱۴ق.
۲. تبریزی، میرزا جواد؛ صراط النجاة، مکتب نشر المنتخب، چاپ اول، قم، ۱۴۲۷ق.
۳. جوادی آملی، عبدالله؛ زن در آینه جلال و جمال، نشر دارالهدی، چاپ ششم، قم، ۱۳۸۰ش.
۴. حر عاملی، محمد بن حسن؛ وسائل الشیعة، مؤسسه آل البیت علیهم السلام، چاپ اول، قم، ۱۴۰۹ق.
۵. حلّی، حسن بن یوسف بن مطهر اسدی؛ قواعد الأحکام فی معرفة الحلال و الحرام، دفتر انتشارات اسلامی وابسته به جامعه مدرسین حوزه علمیه قم، چاپ اول، قم، ۱۴۱۳ق.
۶. خمینی، سید روح الله موسوی؛ استفتاءات، دفتر انتشارات اسلامی وابسته به جامعه مدرسین حوزه علمیه قم، چاپ پنجم، قم، ۱۴۲۲ق.
۷. _____؛ تحریر الوسیله، مؤسسه مطبوعات دار العلم، چاپ اول، قم، بی تا.
۸. خویی، سید ابو القاسم موسوی؛ المستند فی شرح عروة الوثقی، بی نا، بی جا، بی تا.
۹. _____؛ منهاج الصالحین، نشر مدینه العلم، بی جا، قم، ۱۴۱۰ق.
۱۰. دانش پژوه، مصطفی؛ مقدمه دانش حقوق، نشر پژوهشگاه حوزه و دانشگاه، چاپ نهم، قم، ۱۳۹۲ش.

۱۱. رحمانی، امیر؛ بررسی فقهی مدیریت در روابط زن و شوهر، نشر پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی، چاپ اول، قم، ۱۳۹۱ش.
۱۲. سیستانی، سید علی حسینی؛ منهاج الصالحین، دفتر حضرت آیه الله سیستانی، چاپ پنجم، قم، ۱۴۱۷ق.
۱۳. طباطبایی، سید محمدحسین؛ المیزان فی تفسیر القرآن، بنیاد علمی و فکری علامه طباطبایی، بی‌جا، قم، ۱۳۶۳ش.
۱۴. طبرسی، فضل بن حسن؛ مجمع البیان فی تفسیر القرآن، مکتبه المرعشی النجفی، بی‌جا، قم، ۱۴۰۳ق.
۱۵. طریحی، فخر الدین؛ مجمع البحرین، کتابفروشی مرتضوی، چاپ سوم، تهران، ۱۴۱۶ق.
۱۶. طوسی، ابو جعفر محمد بن حسن؛ المبسوط فی فقه الإمامیه، المکتبه المرتضویه لإحياء الآثار الجعفریه، چاپ سوم، تهران، ۱۳۸۷ق.
۱۷. عاملی (شهید ثانی)، زین الدین بن علی؛ مسالک الأفهام إلى تنقیح شرائع الإسلام، مؤسسة المعارف الإسلامية، چاپ اول، قم، ۱۴۱۳ق.
۱۸. قمی، صدوق، محمد بن علی بن بابویه؛ من لا یحضره الفقیه، دفتر انتشارات اسلامی وابسته به جامعه مدرسین حوزه علمیه قم، چاپ دوم، قم، ۱۴۱۳ق.
۱۹. کاتوزیان، ناصر؛ حقوق خانواده، شرکت سهامی انتشار، بی‌جا، تهران، ۱۳۷۱ش.
۲۰. کلینی، ابو جعفر محمد بن یعقوب؛ الکافی، دار الکتب الإسلامية، چاپ چهارم، تهران، ۱۴۰۷ق.
۲۱. گلپایگانی، سید محمد رضا موسوی؛ هدایة العباد، دارالقرآن الکریم، چاپ اول، قم، ۱۴۱۳ق.
۲۲. لنکرانی، محمد فاضل موحدی؛ جامع المسائل، انتشارات امیر قلم، چاپ یازدهم، قم، بی‌تا.
۲۳. محقق اردبیلی، احمد بن محمد؛ زبدة البیان فی براهین احکام القرآن، انتشارات مؤمنین، چاپ دوم، قم، ۱۳۸۷ش.
۲۴. مشکینی، میرزا علی؛ مصطلحات الفقه، بی‌نا، بی‌جا، بی‌تا.
۲۵. مکارم شیرازی، ناصر؛ کتاب النکاح، انتشارات مدرسه امام علی بن ابی طالب علیه السلام، چاپ اول، قم، ۱۴۲۴ق.

٢٦. نجفی، محمد حسن؛ جواهر الکلام فی شرح شرائع الإسلام، دار إحياء التراث العربی، چاپ هفتم، بیروت، ١٤٠٤ق.